

Nr 4.

Ankom till riksdagens kansli den 5 februari 1932 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål dels ock en i anledning av propositionen väckt motion.

Genom en den 23 december 1931 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 9, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g**om ändrad lydelse av 1 § lagen den 4 juni 1886 (nr 44 s. 1) angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.**

Härigenom förordnas, att 1 § lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål, vilket lagrum senast ändrats genom lagen den 28 juni 1918 (nr 476), skall i nedan angivna del erhålla följande ändrade lydelse:

Var som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar för talan, av åklagaren åberopas såsom vittne och inställer sig vid domstol, äger att, så framt vittnet äskar ersättning för inställelsen och domaren finner sådan böra utgå, av allmänna medel njuta ersättning till vittnets uppehälle, vilken ersättning må för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, beräknas till högst fem kronor eller, där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt, till högst åtta kronor. Vittnet må dessutom, därest dess hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträder, av allmänna medel erhålla ersättning för resekostnad enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet.

Enahanda rätt — — — — upplysningsvis höras.

I samband med denna proposition har utskottet till behandling förehafat en inom första kammaren av herr *Branting* i anledning av propositionen väckt motion, nr 275, däri motionären hemställt att sådan ändring i lagförslaget måtte vidtagas, »att den av allmänna medel utgående ersättningen till vittnes

uppehålle för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, må beräknas till högst 10 kronor eller, där domstolen med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt, till högst 15 kronor.»

Historik. Ifrågavarande lag stadgade i 1 § första stycket enligt dess ursprungliga lydelse, att var som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar förde talan, av åklagaren åberopades såsom vittne och inställde sig vid domstol, ägde att, så framt vittnet åskade ersättning och domaren prövade sådant skäligt, för sin inställelse njuta ersättning av allmänna medel med högst en krona 50 öre till vittnets uppehålle för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordrades, och dessutom, därest vittnets hemvist vore beläget på minst 5 kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträdde, skjutspenningar för en häst fram och åter eller, där järnvägs- eller ångbåtslägenhet kunde för resan eller någon del därav begagnas, avgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt. Andra stycket i samma § föreskrev, att enahanda rätt till ersättning tillkomme den, som i mål av nämnda beskaffenhet blivit enligt domstols förordnande inkallad såsom vittne, eller av åklagaren åberopats eller enligt domstols förordnande inkallats för att upplysningsvis höras. Enligt 4 § i 1886 års lag skulle domstolen i slutliga utslaget pröva, huruvida den kostnad, som av allmänna medel enligt samma lag utgått, skulle till statsverket återgäldas, vare sig av allmän åklagare eller av enskild part, dock att åklagaren ej finge därtill förpliktas i annat fall, än då åtalet blivit utan skäl anställt.

I anledning av motion vid riksdagen år 1900 höjdes därefter genom lag den 29 juni 1900 beloppet av den ersättning, som kunde utgå till vittnes uppehålle, till högst tre kronor för dag.

Sedan riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t den 19 maj 1915 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte taga under övervägande, huruvida icke ifrågavarande lag borde ändras i syfte, bland annat, att till vittne kunde efter domstolens prövning för särskilda fall utgå dagtraktamente med högre belopp än tre kronor, föreslog Kungl. Maj:t i proposition (nr 428) till 1918 års riksdag, att ersättningen till vittne för dess uppehålle måtte bestämmas till högst fem kronor för dag. Uti en vid samma riksdag väckt motion hemställde emellertid herr Lindqvist i Kosta, att enär den av Kungl. Maj:t föreslagna höjningen av vittnes dagtraktamente vore otillräcklig, traktamentsersättningen måtte höjas till högst tio kronor för dag. Vid behandling av propositionen och motionen fann lagutskottet (utl. nr 72) sig böra hemställa, att den till vittne utgående ersättningen för uppehålle bestämdes till högst fem kronor för dag eller, där domstolen i särskilt fall med hänsyn till omständigheterna så prövade skäligt, högst åtta kronor för dag. Utskottet, som därjämte fann viss omredigering av 1 § första stycket i 1886 års lag önskvärd, föreslog förty, att samma stycke måtte erhålla följande lydelse:

Var, som i brottmål, där allmän åklagare å tjänstens vägnar för talan, av åklagaren åberopas såsom vittne och inställer sig vid domstol, äger att, så framt vittnet åskar ersättning för inställelsen och domaren finner sådan böra utgå, av allmänna medel njuta ersättning till vittnets uppehålle, vilken ersätt-

ning må för varje dag, som för resan och vistandet vid domstolen erfordras, beräknas till högst fem kronor eller, där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligt, till högst åtta kronor. Vittnet må dessutom, därest dess hemvist är beläget på minst fem kilometers avstånd från det ställe, där domstolen sammanträder, av allmänna medel erhålla ersättning med skjutspenningar för en häst fram och åter eller, där järnvägs- eller ångbåtsslägenhet kan för resan eller någon del därav begagnas, avgift för billigaste plats å bantåg eller ångbåt.

Utskottets förslag blev av riksdagen oförändrat antaget, varefter lag med sådant innehåll av Kungl. Maj:t utfärdades den 28 juni 1918.

1886 års lag har sedan dess icke undergått ändring.

De bestämmelser, som sålunda varit gällande angående ersättning av allmänna medel till vittnen och upplysningsvis hörda personer i brottmål, där allmän åklagare för talan, ha genom särskilda, i propositionen uppräknade stadganden utsträckts att gälla jämväl i fråga om ersättning av allmänna medel åt dem, som i viss föreskriven ordning inkallats såsom vittne eller för att upplysningsvis höras i åtskilliga andra mål än de med 1886 års lag avsedda. Särskilt må framhållas, att jämlikt 14 § i lagen den 19 juni 1919 om fri rättegång vittnesersättning, som enligt sistnämnda lag skall gäldas av allmänna medel, utgår efter enahanda grunder som ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål.

Utsträckt tillämpning.

I detta sammanhang torde böra erinras om ett uttalande av processkommissionen angående grunderna för bestämmande av vittne tillkommande ersättning. Uti andra delen av sitt år 1926 avgivna betänkande, vilken avhandlar rättegången i brottmål, har kommissionen för sin del funnit följande riktlinjer böra uppdragas i nämnda hänseende:

Processkommissionen.

»Den riktiga grundsatsen synes — — — vara, att vittnesersättningen omfattar nödiga kostnader för resa och uppehälle åt vittne, som inställt sig från annan ort. Någon ersättning för det besvär, som inställelsen vållat, bör vittne ej äga anspråk på. Men har han nödgats avstå arbetslön eller har han eljest lidit minskning i sin arbetsförtjänst, bör rätten med avvisande av obefogade anspråk tillerkänna honom skälig gottgörelse härför. Denna gottgörelse bör, om den skall utgå av allmänna medel, av lagen begränsas till visst maximibelopp för dag räknat.»

De i 1886 års lag meddelade bestämmelserna angående vittnen tillkommande ersättning för resekostnader anslöto sig med avseende å de färdstätt, för vilka ersättning kunde komma att utgå, nära till motsvarande bestämmelser uti det vid tiden för lagens tillkomst gällande resereglementet för extra förrättningar i statens ärenden den 11 februari 1881. Ingendera författningen förutsatte andra färdstätt än skjuts efter häst eller med bantåg eller ångbåt. 1886 års lag har, såsom av den ovan lämnade redogörelsen framgår, sedan bibehållits oförändrad i denna del, oaktat antalet till buds stående färdstätt efter lagens tillkomst väsentligt ökats. Då lagens bestämmelser sålunda icke an-

Propositionen.

passats efter ändrade förhållanden, ha väsentliga olägenheter yppats, i det att resekostnadsersättning till vittne, som ej kunnat använda järnväg eller ångbåt för sin inställelse, ofta utgått med dryga belopp såsom för skjuts efter häst även om vittnet i verkligheten begagnat ett väsentligt billigare färdssätt, t. ex. med omnibus eller taxeautomobil. Förhållandet har uppmärksamrats av riksdagens revisorer i deras år 1931 avgivna berättelse och propositionen avser nu att härutinnan åvägbringa rättelse. I sådant syfte har föreslagits, att i fråga om resekostnadsersättningens beräknande anknyta till de regler, som enligt allmänt resereglemente gälla för förrättningsman i statens ärenden. Departementschefen har därvid åberopat, att i det nu gällande resereglementet den 27 juni 1929 såsom allmän regel stadgas, att resekostnadsersättning — liksom traktamentsersättning — skall utgå med hänsyn tagen till den väg och det färdssätt, som för resan verkligen använts, därvid ersättning dock icke må tillgodonjutas med sammanlagt högre belopp än som skulle ha utgått, därest förrättningsmannen begagnat sig av den väg och det färdssätt, som med avseende å resans ändamål samt för åstadkommande av minsta sammanlagda rese- och traktamentskostnad eller eljest varit lämpligast. Med hänsyn till nu ifrågasvarande ersättnings ändamål har beloppet av densamma icke ansetts böra överstiga vad som utgår till förrättningsman enligt lägsta reseklass i allmänna resereglementet.

*Statsverks-
propositionen.*

I statsverkspropositionen till årets riksdag, under andra huvudtiteln, punkt 18, avseende anslaget till ersättning åt domare, vittnen och parter, erinrar föredragande departementschefen om det genom förevarande proposition framlagda förslaget samt anför därefter: Vunne detta förslag bifall, syntes statens utgifter för vittnesersättningar bliva mindre. Med vilka belopp dessa kunde nedgå, läte sig icke ens tillnärmelsevis beräknas. Å hela anslagssumman, för löpande budgetår upptagen till 500,000 kronor, syntes högst 40 procent därav eller 200,000 kronor belöpa å vittnesersättningar. Huru mycket därav som utgjorde resekostnadsersättning kunde ej med säkerhet angivas. Departementschefen förordade, att anslaget av förevarande anledning nedsattes med tio procent av sistnämnda belopp eller med 20,000 kronor.

Det bör erinras, att ändrade grunder för vittnesersättningar av allmänna medel dessutom inverka på belastningen av det särskilda anslaget för kostnader, som enligt lagen om fri rättegång skola gäldas av allmänna medel.

Motionen.

Uti den i anledning av propositionen väckta motionen har herr Branting till stöd för sin ovan återgivna hemställan om höjning av ersättningen till vittnes uppehälle i huvudsak anfört: Det vore visserligen en medborgerlig plikt att såsom vittne biträda utredningen i brottmål men uppfyllandet av denna plikt borde icke åsamka vederbörande ekonomisk förlust. Med nu gällande bestämmelser om högsta ersättning till vittnes uppehälle kunde detta icke alltid undvikas. Ofta förekommande vore, att vittne i anledning av sin inställelse måste sätta annan i sitt ställe samt till denne utgiva lega med högre belopp än högsta möjliga dagtraktamentet enligt 1886 års lag, åtta kronor. Kännbar ekonomisk

förlust kunde även åsamkas exempelvis en säsongarbetare, som genom att inställa sig såsom vittne nödgades avstå från sin inkomst viss arbetsdag. Då för övrigt åtskilliga domstolar torde såsom regel utdöma den enligt lagen endast för undantagsfall stadgade högsta ersättningen av åtta kronor för dag, framginge redan därav, att domstolarna borde beredas möjlighet att i särskilda fall utdöma högre belopp. En viss kompensation hade hittills kunnat beredas vittne genom de mindre tidsenliga bestämmelserna för resekostnadsersättningens beräkning. Då propositionen avsåg att nedbringa resekostnadsersättningens storlek till resekostnadernas verkliga belopp, syntes en höjning av traktamentsersättningen så mycket mer påkallad.

Utskottet har vid granskning av det genom propositionen framlagda förslaget, vilket, på sätt framgår av redogörelsen här ovan, avser en ändring av grunderna för den av allmänna medel till vittnen utgående *reseersättning*, icke funnit anledning till erinran. *Utskottet.*

Vad angår motionärens yrkande om höjning av de i lag stadgade maximibeloppen för *traktamentsersättning* av allmänna medel till vittnen, vill utskottet till en början framhålla, att en höjning av det för normala fall gällande maximum — enligt motionärens förslag från fem till tio kronor per dag — säkerligen skulle få till följd en allmän höjning av traktamentsersättningarna överhuvud, även i sådana fall då nu utgående ersättningar måste anses fullt tillräckliga. Motionären föreslår dessutom en höjning av det belopp, som enligt gällande lag kan utdömas, »där domstolen i särskilt fall med hänsyn till föreliggande omständigheter så prövar skäligheten», från åtta till femton kronor. Det torde vara obestriddigt att, såsom motionären erinrat, stundom fall kunna förekomma, då det vore önskvärt, om domstolarna hade möjlighet att tillerkänna vittne en högre ersättning än åtta kronor. Kunde man avgränsa dessa fall, behövde troligen statens merkostnad icke bli avskräckande. Erfarenheten torde emellertid ge vid handen, att även en lagändring, varigenom endast det för särskilda fall gällande maximibeloppet höjdes, måste antagas medföra en allmän höjning av de av domstolarna utdömda traktamentsersättningarna. Då således båda de av motionären föreslagna åtgärderna skulle kunna få konsekvenser för statskassan, vilka utan närmare utredning svårigen kunna överblickas, samt den nuvarande ordningen — godkänd av riksdagen 1918 och innebärande en höjning av den högsta möjliga dagtraktamentsersättningen från tre till åtta kronor — i stort sett knappast kan sägas vara förenad med mera allvarliga olägenheter för de enskilda, anser sig utskottet i nuvarande statsfinansiella läge icke kunna förorda en sådan åtgärd.

En utredning av frågan, huru man utan onödiga uppoffringar från statens sida skall kunna tillgodose de fall, då en högre ersättning vore önskvärd, finner utskottet visserligen böra komma till stånd. En sådan utredning synes emellertid böra ske i samband med en allmän reglering av åtskilliga spörsmål i fråga om vittnesersättningar i allmänhet, jämväl sådana som skola gäldas av enskilda parter, vilken reglering får antagas komma att företagas i samband med den blivande rättegångsreformen, och utskottet anser sig fördenskull

icke för närvarande ha anledning föreslå riksdagen någon skrivelse till Kungl. Maj:t i detta syfte.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

- A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
- B) att den i anledning av propositionen väckta motionen måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Stockholm den 5 februari 1932.

På första lagutskottets vägnar:

A. ÅKERMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Åkerman*, *Svenson* i *Eskhult**, *Schlyter*, *Bissmark*, *Öhman*, *Jonsson* i *Lycksele*, *Branting* och *Halvarsson**;

från andra kammaren: herrar *Lindqvist* i *Halmstad*, *Nilsson* i *Antnäs*, *Lindley**, *Olsson* i *Rimforsa*, *Hedlund* i *Östersund**, *Christenson**, fröken *Wellin* samt herr *Jonsson* i *Risinge**.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.